

Nr	Wie	Zienswijze	Reactie
T1	TAQA	TAQA geeft aan dat er in de MER-en niet wordt ingegaan op welke wijze rekening is gehouden met effecten van zandwinning over grotere afstanden van 500 meter op bestaande structuren als pijpleidingen en de in het Mijnbouwbesluit vereiste minimale leidingdekking.	In het Besluit Ontgrondingen Rijkswateren is de afstand opgenomen die wettelijk als buffer aangehouden dient te worden ten opzichte van bestaande kabels en leidingen. Deze afstand is 500 meter. Bij zandwinning dieper dan 2 meter beneden zeebed wordt bij het vaststellen van de daadwerkelijke zandwinningsvakken een grotere afstand aangehouden. Hierdoor is het mogelijk dat een deel van het zoekgebied niet aangewezen wordt als wingebied. In de op te stellen uitvoeringsplannen wordt hier nader invulling aan gegeven. Aangezien het ook mogelijk is om alleen tot 2 meter zand te winnen zijn de MER zoekgebieden ingetekend tot 500 meter afstand van bestaande kabels en leidingen. In het MER is derhalve uitgegaan van bestaand beleid en hoeft er geen nadere onderbouwing opgesteld te worden.
T2	TAQA	TAQA is betrokken bij de CO ₂ opslag vanuit de haven van Rotterdam (Maasvlakte en Botlek) onder de zeebodem. Het TAQA Platform P18-A fungeert hierbij als invoerpunt voor de injectie van CO ₂ . Dit platform is gelegen midden in het mer-zoekgebied onderzoek uitbreiding VLW. Daarnaast zal een leiding gelegd dienen te worden vanuit de Rotterdamse haven richting het platform P18-A.	Het MER ophoogzand ligt ter inzage voor de aanvraag van de winning van zand ten behoeve van de aanleg van de Verdiepte Loswal. (VLW). In het MER is voor de nieuwe locatie van de Verdiepte Loswal een groot zoekgebied opgenomen, aangezien parallel aan het opstellen van het MER ophoogzand nog werd onderzocht op welke locatie gezien het gedrag van het te verspreiden slib de Verdiepte Loswal het beste gesitueerd kon worden. Dit zoekgebied vormt een uitzondering op de andere MER-zoekgebieden waar wel al een uitvoerige check op overige functies is uitgevoerd. Per abuis is deze uitzondering onvoldoende tekstueel toegelicht in het MER winning ophoogzand 2018-2027. Uiteindelijk is gekozen om de nieuwe Verdiepte Loswal zeewaarts van de huidige locatie te situeren. In de bijgevoegde vergunning aanvraag wordt derhalve zandwinningsvak Q16-3 aangevraagd. Het TAQA platform P18-A ligt op een meer zeewaarts gelegen locatie, waardoor dit platform niet midden in een zandwinningsvak komt te liggen. Daarnaast is het relevant voor u om te weten dat een MER zoekgebied geen formele status heeft. Door nu alle zoekgebieden in kaart te brengen kunnen de komende jaren een (groot) deel van die zoekgebieden leiden tot vergunde zandwingebieden. Op dat moment wordt dan getoetst hoe de voorgenomen zandwinning zich verhoudt tot het bestaande gebruik en de plannen die bekend zijn.
S1	SDN/WV	SDN en WV geven aan dat enkele kennisleemtes een belemmering vormen voor de besluitvorming. Met name de effecten van het winnen van zand gedurende de nacht worden volgens SDN en WV onvoldoende beschreven in het MER. Aangezien het gedrag van dieren overdag en 's nachts sterk kan verschillen, dienen de effecten gedurende de nacht beter aan bod te komen. Indien blijkt dat er onvoldoende kennis is over nachtelijke effecten, dienen deze vragen ten minste opgenomen te worden in het MEP.	In het MER is aandacht gegeven aan de nachtelijke effecten. Het verschil tussen het winnen van zand overdag in vergelijking met de nacht zit met name in het voeren van deklicht. Overige effecten zoals vernietigen van areaal, lokaal hogere slibgehalten en het verstoren door vaarbewegingen zijn vergelijkbaar met overdag. Conform het BOR dient tijdens het varen minimaal 500m afstand te worden gehouden van vogelconcentraties, hierdoor worden eventuele negatieve effecten vermeden. Voor een specifieke en als zeer schuw geclassificeerde vogelsoort zal onderzoek naar verstoring gedurende de dag en nacht in de onderzoeksprogrammering van het nieuwe MEP zandwinning worden opgenomen. Door zwarte zee-eenden te zenderen kan o.a. worden onderzocht wat nachtelijke verspreiding en gedrag zijn en hoe dit zich verhoudt tot geregistreerde scheepvaartbewegingen van de hoppers.
S2	SDN/WV	SDN en WV geven aan dat de benthos berekeningen zijn gebaseerd op bestaande Box core data. Uit recente onderzoeken van o.a. DISCLOSE (www.discloseproject.nl) blijkt dat dit soort puntsgewijze metingen mogelijk weinig vertellen over de soortverspreiding op kleinere schaal binnen een gebied. De soortgemeenschap op een top van een zandheuvel kan evenveel verschillen van de soortgemeenschap in het aangrenzende dal, als van de soortgemeenschap 20 km verderop. SDN en WV zien daarom graag dat er gebruik gemaakt gaat worden van gebiedsdekkende meetmethoden en -reeksen die de verspreiding van bodemsoorten nauwkeurig in kaart kunnen brengen. Dit dient opgenomen te worden in het MEP.	Bij het toetsen van de effecten van de winning van zand op zee is gekeken naar de bestaande draagkracht van het systeem. Hiervoor is met name gebruik gemaakt van de data afkomstig vanuit de monitoring in het kader van de WOT (Wettelijke OnderzoeksTaken door Wageningen University en Research). Dit zijn inderdaad punt metingen en de best beschikbare informatie die toegepast kon worden. Er zijn op dit moment geen gevalideerde technieken beschikbaar die op de gewenste ruimtelijke schaal alle bodemsoorten vlakdekkend in kaart kunnen brengen. In artikel 2.3.2. wordt aan de initiatiefnemers gevraagd om onderzoek te doen naar methodieken om het voorkomen van schelpdierbanken in beeld te kunnen brengen. Deze kennis biedt waarschijnlijk op termijn mogelijkheden om de gehanteerde systematiek bij de WOT surveys te optimaliseren.
S3	SDN/WV	Ook voor schelpdierbanken is het van belang dat gebiedsdekkende monitoring wordt opgenomen in het MEP. Schelpdierbanken zijn belangrijk voor de biodiversiteit en stabiele trofische interacties in het voedselweb. Gezien deze sleutelrol, moeten we de rol van schelpdierbanken in het kustecosysteem goed doorgronden. Naast relaties tussen schelpdierbanken en vogels, naar relaties met vissen en andere bodemdieren. Pas dan kunnen gevolgen van verstoring van schelpdierbanken goed in beeld gebracht worden. Tot slot is het belangrijk dat de overheid een goede definitie van een schelpdierbank opstelt.	Zie ook S1, het bevoegd gezag onderschrijft het belang van "bepaalde schelpdierbanken" met de kanttekening dat voor dit begrip nog geen eenduidige gedragen definitie bestaat. Naast onderzoek naar de rekolonisatie van zandwingebieden zal in de onderzoeksprogrammering van het MEP zandwinning onderzoek worden uitgevoerd naar mogelijke bemonsteringstechnieken waarmee het vlakdekkend in kaart brengen van belangrijke schelpdierconcentraties mogelijk op termijn te realiseren valt.

S4	SDN/WV	<p>Effecten van slib en vertroebeling zijn vooral ook in de Waddenzee substantieel en blijven aanleiding voor talrijke kennisvragen. Het is daarom verwonderlijk dat deze effecten als niet significant worden beschouwd. De grootste zorg ten aanzien van slib is de primaire productie en de effecten op schelpdierbanken en de productie op hogere trofische niveaus. Dit geldt met name voor de kraamkamerfunctie van de Waddenzee en kustzone voor vis en de doorwerking naar visetende vogels. Het voedselweb wordt meerdere malen besproken in de documenten, maar vaak gaat het hier separaat over de effecten van vertroebeling op de primaire productie en het effect van verlies van schelpdierbanken op vogels. Het valt ons bijvoorbeeld op dat een effect op schelpdierbanken niet wordt verwacht, terwijl er een duidelijk effect is op de primaire productie. We merken ook op dat de uitwerking via modellen die voor een aantal soorten is gemaakt, de complexiteit van de voedselketen niet dekt. De conclusies ten aanzien van de doorwerking van de effecten van vertroebeling op het voedselweb zijn daarom te kort door de bocht. Daarnaast is de vertroebeling voor zeegrasherstel belangrijk. Zeegras is een belangrijke biobouwer en herbergt hoge biodiversiteit. Ons inziens zijn hier nog veel kennisleemtes, wanneer het voorzorgsprincipe niet wordt toegepast, dient er tenminste aanvullend onderzoek te komen binnen het MEP. Effecten op het hele ecosysteem en het voedselweb dienen verder uitgewerkt te worden. We stellen voor dit te doen aan de hand van de drie KRM-descriptoren biodiversiteit, voedselweb en zeebodemintegriteit. Daarbij zijn gezien de kraam- en kinderkamerfunctie van deze gebieden ook de effecten op eieren en larven van (al dan niet) commerciële vissoorten van groot belang.</p>	<p>Het thema 'ecologische effecten van fijn sediment' staat nadrukkelijk geagendeerd in het MEP, en zal in een proces met deskundigen en bevoegde gezagen verder vorm worden gegeven. Vanwege de omvang en complexiteit van de problematiek, zullen keuzes gemaakt moeten worden over welke vragen in het kader van het MEP kunnen worden uitgewerkt en waar aangehaakt kan worden bij andere onderzoeksprogramma's, met name in de Waddenzee. Belangrijk criterium hierbij is welke vragen moeten worden beantwoord om in het volgende MER de onzekerheden omtrent uitspraken over de effecten van fijn sediment te verminderen.</p>
S5	SDN/WV	<p>Een correcte baseline is de cruciale basis voor een goede MER. We zien daarom graag een uiteenzetting tegemoet over de juiste baseline situatie waaraan de effecten van de huidige activiteiten vervolgens getoetst worden. Momenteel wordt gesproken over twee scenario's: 1): Autonome ontwikkeling = systeem met reeds vergunde activiteiten. 2) Toekomst = Autonome ontwikkeling + geplande activiteiten. Als natuurorganisaties willen we daar graag een 0 scenario aan toevoegen, namelijk: 0: Natuurlijk systeem = systeem zonder menselijke ingrepen. Doordat nu situatie 1 en 2 met elkaar vergeleken worden is er per definitie al sprake van veel menselijke invloed op het systeem. Het risico van deze aanpak is ook dat er sprake is van shifting baselines omdat er steeds vergunde activiteiten bij zullen komen en situatie 1 dus steeds blijft veranderen. Bij een vergelijking van scenario 0, 1 en 2 zou je kunnen zien dat er per toegevoegde vergunde activiteit niet zoveel verandert, maar als je naar alle vergunde en geplande activiteiten zou kijken, is duidelijk dat het systeem verandert ten opzichte van een natuurlijk systeem. Alleen wanneer het hele systeem en alle activiteiten worden meegenomen worden de effecten juist ingeschat.</p>	<p>Vanuit het perspectief van natuur NGO begrijpt het bevoegde gezag de wens om een 0 scenario toe te voegen. Door de effecten van het initiatief te vergelijken met de autonome ontwikkeling inclusief reeds vergunde activiteiten wordt echter op correcte wijze invulling gegeven aan de bestaande m.e.r.-beoordelingssystematiek en het inzichtelijk maken van de effecten. Door de te vergunnen activiteit te beoordelen in cumulatie met bestaande activiteiten geef je invulling aan de rol als bevoegd gezag voor die activiteit. Het is niet reëel die activiteit los te zien van alle andere activiteiten die plaats vinden. Het besluit dat voorziet in de ontgronding heeft geen betrekking op de andere activiteiten.</p>

S6	SDN/WV	<p>Momenteel is er veel te doen over natuurversterkend bouwen, bijvoorbeeld in windmolenparken. Bij zandwinning mag er op dit moment zand gewonnen worden tot maximaal 1 meter boven zogenaamde stoorlagen van klei of veen. Mogelijk is zandwinning tot op de stoorlagen een vorm van natuurversterkend bouwen. Klei en veen bodems kwamen vroeger meer voor in de Noordzee en uitbreiding van dit habitat draagt bij aan de diversiteit van de Noordzee. In samenwerking met RWS willen we onderzoeken of deze stoorlagen, wanneer zij bloot worden gelegd, bij kunnen dragen aan rijke bodemgemeenschappen. Een onderzoeksprogramma in samenwerking met Rijkswaterstaat moet dan worden opgezet.</p>	<p>Dank voor de suggestie. De huidige systematiek is vastgelegd in de zandwinstrategie, waarin inderdaad is bepaald dat er maximaal tot 1 meter boven een bestaande stoorlaag zand gewonnen mag worden. Momenteel wordt in het kader van Noordzee 2030 gekeken naar de wijze waarop alle aanwezige functies op de Noordzee ook een plek kunnen krijgen. Wij zullen uw suggestie binnen onze organisatie inbrengen.</p>
S7	SDN/WV	<p>In zijn thesis beschrijft Maarten De Jong een verhoogde productie van platvis in diepere zandwinputten. SDN wil met RWS en andere partijen onderzoeken of intensieve visserij in deze toch al verstoorde gebieden voordeel kan opleveren voor de visserij. Door de hogere opbrengst is de visserij in staat andere gebieden geheel met rust te laten, opdat echt beschermde natuurgebieden ontstaan.</p>	<p>Dank voor de suggestie. Er wordt door het bevoegd gezag aan de vergunninghouders nader onderzoek gevraagd om in de toekomst de ontwikkeling van benthos gemeenschappen in verlaten zandwingebieden in relatie tot kenmerken en ligging van de zandwinputten, tijdsduur en abiotische condities, beter te kunnen beschrijven. Als externe partijen hier nader onderzoek aan willen koppelen dienen de mogelijkheden hiertoe met de betrokken partijen in nader overleg te worden verkend. Bovendien staat het vissers vrij (in relatie tot de ontgrondingsvergunning) om die (voormalige) zandwinlocaties te bevissen.</p>